



การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี The Evaluation of A Buddhist-Oriented School Project at The Secondary Level in Chonburi Province

ศรายุทธ ประโหมด^{1*}, ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์² และ บุญจันทร์ สีสันต์²

Sarayut Pramod^{1*}, Pariyaporn Tungkunanun² and Boonchan Sisan²

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

¹ M.Ed. Education Administration, School of Industrial Education and Technology,
King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

² Associate Professor Dr. School of Industrial Education and Technology,
King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

*Corresponding Author E-mail: 62603044@kmitl.ac.th

(Received: 2023-03-21; Revised: 2023-04-11; Accepted: 2023-04-21)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 6 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน ครู จำนวน 45 คน นักเรียน จำนวน 213 คน และผู้ปกครอง จำนวน 213 คน รวมทั้งหมด 486 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP model ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 3 ฉบับ ฉบับผู้บริหารและครู จำนวน 43 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ฉบับนักเรียน จำนวน 16 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และฉบับผู้ปกครอง จำนวน 16 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=4.05$, $SD = 0.52$) เมื่อพิจารณารายด้านในภาพรวม โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า อันดับหนึ่ง คือ ด้านบริบท ($\bar{x}=4.26$, $SD = 0.52$) อันดับสอง คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{x}=4.08$, $SD = 0.57$) ด้านผลผลิต ($\bar{x}=4.08$, $SD = 0.60$) และอันดับสุดท้าย คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{x}=4.04$, $SD = 0.60$) โดยทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก

คำสำคัญ: ประเมินโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ รูปแบบการประเมินแบบ CIPP

Abstract

The purpose of this research was to evaluate Buddhist-oriented school project in secondary schools in Chonburi province. The samples in this research were 6 Buddhist oriented schools in Chonburi province acquired by purposive sampling consisting of 486 samples - 15 school principals, 45 teachers, 213 students and 213 parents. The CIPP model was employed for evaluating in this research. which included four aspects: Context, Input, Process, and Product. The research instruments were five-rating scale questionnaires. The index of item-objective congruence (IOC) was between 0.60-1.00 for three questionnaires – principals and teachers, students, and parents with a reliability of 0.98, 0.87, and 0.93 respectively. The statistical methodology used for data analysis was mean and standard deviation. The result of this research has shown that the opinion's score of principals, teachers, students, and parents was at a high level ($\bar{x}=4.05$, $SD = 0.52$). Considering each aspect, it appeared that the highest level was Context ($\bar{x}=4.26$, $SD = 0.52$), Input ($\bar{x}=4.08$, $SD = 0.57$), Process ($\bar{x}=4.04$, $SD = 0.60$), and Product ($\bar{x}= 4.08$, $SD = 0.60$), respectively.

Keywords: Project evaluation, Buddhist oriented school, CIPP model.

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ 8 ประการ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม มีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา ยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนแล้ว การป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) โครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโครงการของกระทรวงศึกษาธิการมีวัตถุประสงค์เพื่อผลักดันให้เด็ก และเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพตรงตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยโครงสร้างหลักของโรงเรียนวิถีพุทธ คือการออกแบบคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) กล่าวคือโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นสถานศึกษาในระบบปกติ ที่นำหลักพุทธธรรม หรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียน โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือใช้ปัญญา และเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษา จะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรม แสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีล หรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิต ที่ดีงามสำหรับตน และสังคม สมานี หรือด้านการพัฒนา จิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครู และผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกัลยาณมิตรสำคัญที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมีความจำเป็นต้องประเมินโครงการเพื่อให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ชัดเจน และเป็นระบบ โดยการใช้รูปแบบการประเมิน

แบบ CIPP model ทำให้สามารถทราบถึงปัญหาเป็นรายเฉพาะได้อย่างละเอียด เพราะสามารถประเมินได้ครอบคลุมทั้งระบบช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและกิจกรรม มีลักษณะเป็นแบบประเมินความก้าวหน้าเพื่อชี้จุดเด่นจุดด้อยของการดำเนินงาน ทั้งในระยะก่อนการดำเนินงาน ระหว่างการดำเนินงาน และเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานโดยประเมินในด้านต่าง ๆ

จากข้อมูลสถิติจำนวนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, 2564) มีทั้งหมด 51 โรงเรียน ซึ่งมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน มีการได้ดำเนินโครงการงานโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นระยะเวลา 9 ปีการศึกษา มีจำนวนทั้งหมด 13 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนในจังหวัดชลบุรี จำนวน 6 โรงเรียน จังหวัดระยอง จำนวน 7 โรงเรียน ซึ่งมีบริบทที่เหมาะสมเพราะมีฐานข้อมูลเดิมในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโดยสามารถทราบถึงปัญหาอย่างชัดเจน โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP model เป็นแนวคิดการประเมินของ Stufflebeam โดยเน้นการประเมินแบบแยกบทบาทการทำงานในแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน โดยมีการประเมินในหัวข้อดังนี้ การประเมินบริบท (Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเพื่อตัดสินและดูผลสำเร็จของโครงการ (Stufflebeam & Webster, 1980) โดยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ได้แก่ผู้บริหาร เป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินโครงการภายในโรงเรียนของตนเอง ครูผู้สอนซึ่งมีส่วนอย่างมากในการผลักดันประสานความร่วมมือในการดำเนินงานโครงการ นักเรียนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินการโครงการ และผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ซึ่งทราบถึงพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของเด็ก ทั้งนี้ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะเป็นตัวสะท้อนผลการดำเนินงานของโครงการได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP model ด้วยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารบทความวิชาการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการตามแนวคิดจาก CIPP Model และโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามกรอบการประเมินทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ประเมินบริบท (Context) ได้แก่ วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และ

ความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ การบริหารอาคารสถานที่โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ แหล่งเรียนรู้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และงบประมาณโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ประเมินกระบวนการ (Process) ได้แก่ การวางแผนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ กระบวนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ การจัดการชั้นเรียนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และการนิเทศติดตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และประเมินผลผลิต (Product) ได้แก่ คุณภาพผู้เรียนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และผลที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อชี้จุดเด่นจุดด้อยของการดำเนินงาน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านคุณธรรมทางวิถีพุทธในเด็กไทยและสามารถพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ทั้งหมด 51 โรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 13 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี จำนวน 6 โรงเรียนโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 15 คน ครูที่รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 45 คน นักเรียนที่เป็นหัวหน้าห้องของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 213 คน และผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นหัวหน้าห้องของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 213 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 486 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี มีทั้งหมด 3 ฉบับ ได้แก่ สำหรับผู้บริหารและครู จำนวน 4 ด้าน 43 ข้อ สำหรับนักเรียน จำนวน 3 ด้าน 16 ข้อ และสำหรับผู้ปกครอง จำนวน 2 ด้าน 16 ข้อ ซึ่งแบ่งออกฉบับละ 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามบทบาทของผู้ให้ข้อมูลในการประเมินแต่ละด้าน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1. การประเมินด้านบริบท (Context) 2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3. การประเมินด้านกระบวนการ (Process) 4. การประเมินด้านผลผลิต (Product) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารบทความวิชาการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการตามแนวคิดจาก CIPP Model และโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมากำหนดเป็นข้อประเมินตามกรอบการประเมินทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ประเมินบริบท (Context) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ประเมินกระบวนการ (Process) และประเมินผลผลิต (Product) ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถามที่ถูกต้อง ตามหลัก ทฤษฎี ระเบียบและขั้นตอนที่มีคุณภาพและศึกษาการหาคุณภาพของเครื่องมือจากทฤษฎี และงานวิจัยที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สร้างแบบสอบถามโดยเขียนข้อคำถามจากแนวทางที่ได้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยให้ครอบคลุมเนื้อหา วัตถุประสงค์การวิจัย และสอดคล้องกับนิยามศัพท์

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ประกอบด้วย 1) อาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2) อาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3) อาจารย์วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา 4) ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนชลราษฎรอำรุง จังหวัดชลบุรี 5) ศึกษาพิเศษชำนาญการ กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ โดยหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดระยอง จำนวน 3 ฉบับ ที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรฉบับละ 30 คน จากนั้นนำผลการทดลองใช้แบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่นของ

แบบสอบถามหลังจากทดลองใช้แบบสอบถามดังกล่าว ด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) พบว่า แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารและครูมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 แบบสอบถามสำหรับนักเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครองมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 จัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับจริงเพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับประชากรต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 486 ฉบับ แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารและครู ประสานงานไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนแจกแบบสอบถามให้ผู้บริหาร จำนวน 15 ชุด และครู จำนวน 45 ชุด แบบสอบถามสำหรับนักเรียน ประสานงานไปยังครูประจำชั้นเพื่อแจกให้นักเรียนตอบแบบสอบถาม จำนวน 213 ชุด แบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง ประสานงานไปยังครูประจำชั้นเพื่อแจกให้นักเรียนนำกลับไปให้ผู้ปกครองตอบแบบสอบถาม จำนวน 213 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับสำหรับประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนความเหมาะสมที่มีต่อโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ได้แก่ 4.50 – 5.00 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด 3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมมาก 2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมปานกลาง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมน้อย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด (บุญจันทร์ สีสันต์, 2563)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยการแสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามภาพรวมและรายด้าน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินโครงการโรงเรียน
วิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามภาพรวมและรายด้าน

รายด้าน	ประชากร (N=484)								ผลรวมเฉลี่ย		ระดับความเหมาะสม
	ผู้บริหาร		ครู		นักเรียน		ผู้ปกครอง				
	(N=15)		(N=45)		(N=213)		(N=213)				
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD			
บริบท	4.72	0.23	4.10	0.50	-	-	-	-	4.26	0.52	มาก
ปัจจัยนำเข้า	4.41	0.47	3.90	0.57	4.18	0.55	4.02	0.58	4.08	0.57	มาก
กระบวนการ	4.32	0.45	3.81	0.59	4.08	0.68	-	-	4.04	0.60	มาก
ผลผลิต	4.46	0.37	3.90	0.54	4.14	0.61	4.04	0.59	4.08	0.60	มาก
รวม	4.05	0.34	3.92	0.50	4.15	0.54	4.03	0.56	4.05	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, $SD = 0.52$) เมื่อพิจารณารายด้านในภาพรวม โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า อันดับหนึ่ง คือ ด้านบริบท ($\bar{x} = 4.26$, $SD = 0.52$) อันดับสอง คือ ด้านปัจจัยนำเข้า $\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.57$) ด้านผลผลิต ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.60$) และอันดับสุดท้าย คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{x} = 4.04$, $SD = 0.60$) โดยทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านบริบท ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.25$, $SD = 0.52$) เมื่อจำแนกตามผู้ประเมิน พบว่า ผู้บริหารมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก $\bar{x} = 4.72$, $SD = 0.23$) และครูมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$, $SD = 0.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด คือ ข้อที่ 8 โครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประโยชน์ต่อนักเรียน ($\bar{x} = 4.41$, $SD = 0.69$) รองลงมาคือข้อที่ 7 โครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประโยชน์ต่อครู ($\bar{x} = 4.30$, $SD = 0.71$) ข้อที่ 4 กระบวนการเรียนการสอนมีการบูรณาการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านพัฒนาทางจิต (จิตภาวนา) ($\bar{x} = 4.25$, $SD = 0.72$) ข้อที่ 1 วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธถูกนำไปกำหนดเป้าหมายของกระบวนการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.23$, $SD = 0.59$) ข้อที่ 2 กระบวนการเรียนการสอนมีการบูรณาการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านพัฒนาทางกาย (กายภาวนา) ($\bar{x} = 4.23$, $SD = 0.62$) ข้อที่ 6 กระบวนการเรียนการสอนมีการบูรณาการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านพัฒนาทาง

ปัญญา (ปัญญาภาวนา) ($\bar{x} = 4.23$, $SD = 0.67$) ข้อที่ 6 โครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.23$, $SD = 0.67$) ข้อที่ 3 กระบวนการเรียนการสอนมีการบูรณาการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านพัฒนาการทางศิลปะ (ศิลปภาวนา) ($\bar{x} = 4.22$, $SD = 0.61$) สำหรับข้อที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 9 โครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประโยชน์ต่อผู้ปกครอง ($\bar{x} = 4.18$, $SD = 0.76$) โดยทุกข้อคำถามมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ด้านปัจจัยนำเข้า ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.57$) เมื่อจำแนกตามผู้ประเมิน พบว่า ผู้บริหารมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$, $SD = 0.47$) ครูมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$, $SD = 0.57$) นักเรียนมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$, $SD = 0.55$) และผู้ปกครองมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$, $SD = 0.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด คือ ข้อที่ 7 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{x} = 4.20$, $SD = 0.67$) รองลงมาคือ ข้อที่ 6 สถานศึกษามีสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{x} = 4.16$, $SD = 0.70$) ข้อที่ 2 สถานศึกษามีการกำหนดกระบวนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา ($\bar{x} = 4.15$, $SD = 0.68$) ข้อที่ 5 สถานศึกษามีอาคารเรียนและอาคารอเนกประสงค์ เพื่อใช้ในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{x} = 4.15$, $SD = 0.70$) ข้อที่ 3 สถานศึกษามีการวางแผนประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.13$, $SD = 0.69$) ข้อที่ 8 ภายในสถานศึกษามีสถานที่ให้นักเรียนสามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้า หาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาไตรสิกขาด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.07$, $SD = 0.73$) ข้อที่ 1 สถานศึกษามีการวางแผนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธชัดเจน ($\bar{x} = 4.05$, $SD = 0.69$) ข้อที่ 11 สถานศึกษาสนับสนุนให้นักเรียนไปศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาไตรสิกขาจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.03$, $SD = 0.72$) ข้อที่ 4 สถานศึกษามีการกำหนดแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.02$, $SD = 0.67$) ข้อที่ 10 ภายในสถานศึกษามีแหล่งข้อมูลให้นักเรียนสามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้า หาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาไตรสิกขาด้วยตนเอง ($\bar{x} = 4.02$, $SD = 0.73$) ข้อที่ 9 สถานศึกษาสนับสนุนให้นักเรียนไปศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาไตรสิกขานอกสถานศึกษาด้วยตนเอง ($\bar{x} = 3.98$, $SD = 0.74$) สำหรับข้อคำถามที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 12 สถานศึกษามีการกำหนดแผนการใช้จ่ายเงินสนับสนุนโครงการโรงเรียน

วิธีพุทธให้สามารถดำเนินการไปอย่างราบรื่น ($\bar{x} = 3.90$, $SD = 0.83$) และข้อที่ 13 สถานศึกษามีการจัดสรรจำนวนเงินในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิธีพุทธให้สามารถดำเนินการไปอย่างราบรื่น ($\bar{x} = 3.90$, $SD = 0.80$) โดยทุกข้อคำถามมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ด้านกระบวนการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$, $SD = 0.60$) เมื่อจำแนกตามผู้ประเมิน พบว่าผู้บริหารมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.32$, $SD = 0.45$) ครูมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.81$, $SD = 0.59$) และนักเรียนมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุดคือ ข้อที่ 1 สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายของการดำเนินโครงการโรงเรียนวิธีพุทธอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 4.10$, $SD = 0.75$) รองลงมาคือ ข้อ 8 ครูผู้สอนมีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ($\bar{x} = 4.07$, $SD = 0.75$) ข้อที่ 6 ครูผู้สอนมีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ($\bar{x} = 4.03$, $SD = 0.76$) ข้อที่ 7 ครูผู้สอนจัดสรรเวลาในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาได้อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 4.02$, $SD = 0.73$) ข้อที่ 4 มีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในขั้นตอนการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิธีพุทธ ($\bar{x} = 4.00$, $SD = 0.75$) ข้อที่ 3 สถานศึกษามีการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานของการดำเนินโครงการโรงเรียนวิธีพุทธให้เป็นไปโดยสะดวกและบรรลุเป้าหมาย ($\bar{x} = 3.97$, $SD = 0.63$) ข้อที่ 5 บุคลากรมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิธีพุทธ ($\bar{x} = 3.97$, $SD = 0.66$) ข้อที่ 2 สถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายของการดำเนินโครงการโรงเรียนวิธีพุทธอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 3.95$, $SD = 0.72$) ข้อที่ 10 สถานศึกษาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการโรงเรียนวิธีพุทธทั้งทางวิชาการ ทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ($\bar{x} = 3.95$, $SD = 0.72$) ข้อที่ 12 สถานศึกษามีการประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิธีพุทธ เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานโครงการต่อไป ($\bar{x} = 3.93$, $SD = 0.68$) ข้อที่ 11 สถานศึกษามีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิธีพุทธ ($\bar{x} = 3.88$, $SD = 0.71$) สำหรับข้อคำถามที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 9 สถานศึกษามีการดูแล ให้คำปรึกษา และชี้แนะแก่ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการโรงเรียนวิธีพุทธทั้งทางวิชาการ ทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ($\bar{x} = 3.78$, $SD = 0.73$) โดยทุกข้อคำถามมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ด้านผลผลิต ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง โดยภาพรวมมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$, $SD = 0.60$) เมื่อจำแนกตามผู้ประเมิน พบว่าผู้บริหารครูมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$, $SD = 0.37$) ครูมีระดับ

ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$, $SD = 0.54$) นักเรียนมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, $SD = 0.61$) และผู้ปกครองมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, $SD = 0.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด คือ ข้อที่ 6 สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนสนับสนุนการพัฒนาตนเองของบุคลากร ($\bar{x} = 4.15$, $SD = 0.69$) ข้อที่ 8 ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ($\bar{x} = 4.15$, $SD = 0.71$) รองลงมาคือ ข้อที่ 4 ผู้บริหารและครูมีคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{x} = 4.13$, $SD = 0.68$) ข้อที่ 7 สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนสนับสนุนความสุขในการปฏิบัติงานของบุคลากร ($\bar{x} = 4.13$, $SD = 0.70$) ข้อที่ 9 นักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{x} = 4.03$, $SD = 0.73$) ข้อที่ 5 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามลักษณะอันพึงประสงค์ ($\bar{x} = 4.01$, $SD = 0.72$) ข้อที่ 2 นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ($\bar{x} = 4.00$, $SD = 0.68$) ข้อที่ 3 นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีคุณธรรม จริยธรรม ตามเป้าหมายของหลักสูตร ($\bar{x} = 3.96$, $SD = 0.73$) สำหรับข้อคำถามที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 5 นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีความรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ($\bar{x} = 3.95$, $SD = 0.72$) โดยทุกข้อคำถามมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

การอภิปรายผล

การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ทั้ง 4 ด้าน คือ การประเมินบริบท (Context) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) การประเมินกระบวนการ (Process) และการประเมินผลผลิต (Product) จากผลประเมินในภาพรวมของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองอยู่ในระดับเหมาะสมมาก อาจเนื่องจากการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2564-2566) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธว่าเป็นโครงการในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้สถานศึกษาปรับปรุงหลักสูตร จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีของชาติ และพลเมืองโลก มีคุณธรรม จริยธรรม ปลุกฝังผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากข้อมูลสถิติจำนวนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, 2564) มีทั้งหมด 51 โรงเรียน ซึ่งมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน มีการได้ดำเนินโครงการงานโรงเรียนวิถีพุทธ

เป็นระยะเวลา 9 ปีการศึกษา มีจำนวนทั้งหมด 13 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนในจังหวัดชลบุรี จำนวน 6 โรงเรียน จังหวัดระยอง จำนวน 7 โรงเรียน ซึ่งมีบริบทที่เหมาะสมเพราะมีฐานข้อมูลเดิมในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโดยสามารถทราบถึงปัญหาอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เมวิกา สุขะวิฑู (2560) ได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนวัดเนินพระ(ทรงบัณฑิตราษฎร์รังสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการประเมิน ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน พบว่าการประเมินโครงการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งมีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ด้านบริบท (Context) ผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ตามเกณฑ์การแปลผลการประเมิน พบว่า ผลประเมินของผู้บริหารและครู อยู่ในระดับเหมาะสมมาก เมื่อจำแนกตามผู้ประเมินพบว่า ผู้บริหารประเมินด้านบริบทอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ครูประเมินด้านบริบทอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับเหมาะสมมากทุกข้อ ซึ่งโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประโยชน์ต่อนักเรียนและต่อครูเป็นอย่างมาก รวมไปถึงกระบวนการเรียนการสอนมีการบูรณาการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านพัฒนาทางจิต (จิตภาวนา) กาย (กายภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) ศิล (ศิลปภาวนา) ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งวัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธถูกนำไปกำหนดเป้าหมายของกระบวนการเรียนการสอน และโครงการนี้ยังมีประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม จึงได้ดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธและเล็งเห็นว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี เพื่อไปใช้รับใช้สังคม ผู้บริหารจึงมีการแต่งตั้งคณะทำงานประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้มีการกำหนดวิธีการดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการมีความเหมาะสมและปฏิบัติได้จริง เพื่อที่จะส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนส่งผลให้การประเมินผลโครงการโรงเรียนบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ในด้านบริบท อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชณี ศรีทับทิม (2562) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน วัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยใช้แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการเตรียมการ โรงเรียนใช้หลักธรรมาภิบาล หลักไตรสิกขา หลักปัญญาวุฒิธรรม 4 หลัก ภาวนา 4 หลักการมีส่วนร่วม ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ โรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ

โครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประโยชน์ต่อผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรยุทธ แก้วประสพ (2557) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 มีข้อเสนอแนะด้านผลย้อนกลับ ควรประสานความร่วมมือจากชุมชนและส่งเสริมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ตามเกณฑ์การแปลผลการประเมิน พบว่า ผลประเมินของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง อยู่ในระดับเหมาะสมมาก เมื่อจำแนกตามผู้ประเมินพบว่า ผู้บริหารประเมินด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ครูประเมินด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับเหมาะสมมาก นักเรียนประเมินด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และผู้ปกครองประเมินด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับเหมาะสมมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาตามผู้ประเมิน พบว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง คิดเห็นว่าสถานศึกษานั้นมีการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีอาคารเรียน และอาคารอเนกประสงค์ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีการกำหนดกระบวนการดำเนินงานมีการวางแผนประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา และภายในสถานศึกษามีสถานที่มีแหล่งข้อมูลให้นักเรียนสามารถเข้าไปศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาไตรสิกขาด้วยตนเอง มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธชัดเจน อีกทั้งยังสนับสนุนให้นักเรียนไปศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาไตรสิกขาจากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาด้วยตนเอง รวมถึงมีการกำหนดแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนมีคณะดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาที่พร้อมให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ให้ความร่วมมืออย่างดีในการดำเนินโครงการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความรู้ความสามารถในการดำเนินโครงการ พร้อมที่จะเสียสละเวลาในการอุทิศตนเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนและโรงเรียน โรงเรียนมีอาคารสถานที่และแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างเพียงพอ และมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำเนินโครงการ ซึ่งบริเวณโดยรอบโรงเรียนอยู่ใกล้กับชุมชน จึงทำให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับท้องถิ่นและชุมชน ส่งผลให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดสรรอุปกรณ์การเรียนการสอน และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้จึงบ่งบอกได้ว่าโรงเรียนมีความพร้อมด้านปัจจัยนำเข้าในการดำเนินโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เม วิกา สุขะวิหะ (2560) ที่มุ่งศึกษาประเมินโครงการการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ/โรงเรียนวัด

เนินพระ(ทรงบัณฑิตราชภัฏรังสรรค์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ใช้รูปแบบการประเมินตามรูปแบบจำลอง CIPP model มีการประเมินโครงการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิวัฒน์ บุระพันธ์ (2562) ได้ประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนราชวินิตมัธยม โดยใช้การประเมินแบบ CIPP Model ได้ประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะสถานศึกษานั้นมีการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชยา ใจชื่อสมบูรณ์ (2563) ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) ทางโรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยนำเข้าเพื่อเป็นโรงเรียนวิถีพุทธให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ารับการฝึกอบรมตามโอกาส เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง สำหรับข้อที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุดคือ สถานศึกษามีการกำหนดแผนการใช้จ่ายเงินสนับสนุนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถดำเนินการไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชยา ใจชื่อสมบูรณ์ (2563) ที่กล่าวถึงโรงเรียนต้องส่งเสริม ให้ครูบุคลากรทางการศึกษา มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการมอบหมายงานให้รับผิดชอบตามความถนัด ตามความสามารถ ซึ่งการสนับสนุนด้านงบประมาณ จะช่วยให้บุคลากรจัดกิจกรรม และพัฒนาตนเองได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ด้านกระบวนการ (Process) ผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ตามเกณฑ์การแปลผลการประเมิน พบว่า ผลประเมินของผู้บริหาร ครู และนักเรียน อยู่ในระดับเหมาะสมมาก เมื่อจำแนกตามผู้ประเมินพบว่า ผู้บริหารประเมินด้านกระบวนการอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ครูประเมินด้านกระบวนการอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และนักเรียนประเมินด้านกระบวนการอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับเหมาะสมมากทุกข้อ ทั้งนี้สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายของการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน ด้านครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดสรรเวลา มีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โดยสถานศึกษาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนผู้ปฏิบัติงานทั้งทางวิชาการ ทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้ใช้การบริหารเชิงระบบตามวงจร PDCA ในการดำเนินงาน ผู้บริหารโรงเรียนได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน มีการแจ้งเป้าหมายให้ผู้เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วกัน มีการประชุมวางแผนการดำเนินโครงการ แล้วจึงดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้ เมื่อดำเนินการไป

แล้ว จึงมีการประชุมเพื่อร่วมกันตรวจสอบผลการดำเนินงานที่ดำเนินการไปแล้วว่ามีข้อดี ข้อเสีย ข้อบกพร่องอย่างไร แล้วจึงนำรายละเอียดเหล่านั้นไปวางแผนปรับปรุงแก้ไข ในการดำเนินงานตามโครงการในครั้งต่อไป อีกทั้งมีการสรุปงาน/โครงการ/กิจกรรมทุกกิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้วเป็นรูปเล่ม อย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานโครงการสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังได้รับความร่วมมือจากคณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้องของโครงการเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะคณะครูมีความเสียสละอุทิศตน อุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการโครงการ การบริหารจัดการในภาพรวมของโรงเรียน การนิเทศติดตาม และการรายงานความก้าวหน้า เพื่อให้การบริหารจัดการคลอบคลุมและเป็นขับเคลื่อนไปในแนวทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิดของภารดี อนันต์นาวิ (2560) ได้กล่าวถึงกระบวนการเป็นการกำหนดทิศทางในการทำงานอย่างเป็นระบบได้ จากการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น มีการพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตและมีกลยุทธ์ จากการประเมินสถานศึกษามีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน ครูผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตร์ เข้มมี (2560) ได้ศึกษาการประเมินผลการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพลังงานหมุนเวียนในโครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย ในด้านกระบวนการ ใช้การประเมินกระบวนการนำเทคโนโลยีมาใช้ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เมื่อมีการกำหนดกระบวนการที่ชัดเจนและปฏิบัติตามแผนทำให้ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สำหรับข้อที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุดคือ สถานศึกษามีการดูแล ให้คำปรึกษา และชี้แนะแก่ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทั้งทางวิชาการ ทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชณี ศรีทับทิม (2562) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียน วัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง) ด้านการดูแล ควรให้การสนับสนุนใกล้ชิด มีการนิเทศติดตามช่วยเหลือ สนับสนุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร

4. ด้านผลผลิต (Product) ผลการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ตามเกณฑ์การแปลผลการประเมิน พบว่า ผลประเมินของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง อยู่ในระดับเหมาะสมมาก เมื่อจำแนกตามผู้ประเมินพบว่า ผู้บริหารประเมินด้านผลผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ครูประเมินด้านผลผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมมาก นักเรียนประเมินด้านผลผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และผู้ปกครองประเมินด้านผลผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับเหมาะสมมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนสนับสนุนการพัฒนาตนเองของบุคลากร ผู้บริหารและครูมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม นักเรียนที่

เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม ตามลักษณะอันพึงประสงค์ มีความรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม จริยธรรม ครูผู้สอนสามารถนำแนวปฏิบัติที่ดีไปพัฒนาต่อยอดเพื่อเผยแพร่ขยายผลต่อไป และโรงเรียนได้รับยกย่องในด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจากการดำเนินงานที่เป็นระบบ ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม การจัดการเรียนการสอนชอบครูเป็นต้นแบบในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ และการบริหารจัดการสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธทำให้ทั้งครู นักเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันถึงความเหมาะสมในด้านผลผลิตในโครงการครูเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรม โรงเรียนสามารถนำแนวปฏิบัติที่ดีไปพัฒนาต่อยอดเพื่อเผยแพร่ขยายผลต่อไป นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรยุทธ แก้วประสพ (2557) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 กล่าวถึงด้านผลผลิตว่าการส่งเสริมการฝึกสมาธิเจริญปัญญา ทั้งในโรงเรียน บ้าน และชุมชน เป็นเรื่องสำคัญรวมไปจนถึงให้ชุมชนและผู้ปกครองให้ความร่วมมือในเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Basaran, Dursun, Dortok, and Yilmaz (2021) ได้ศึกษาการประเมินโปรแกรมการศึกษาก่อนวัยเรียนตาม CIPP model (บริบท ข้อมูลนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต) ตามทฤษฎี (Stufflebeam & Webster, 1980). กล่าวถึงการศึกษาก่อนวัยเรียนช่วยให้ปฐมวัยเด็กและมีประสิทธิภาพในการเตรียมเด็กเข้าโรงเรียนประถม แต่การศึกษาก่อนวัยเรียนไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาที่เกิดจากครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่า ผลการผลิต ขึ้นอยู่กับบริบท ข้อมูลนำเข้า และกระบวนการ เมื่อมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนสนับสนุนการพัฒนา จะทำให้ผลผลิตออกมามีคุณภาพ สำหรับข้อที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุดคือ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีความรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับพร้อมพิไล บัวสุวรรณ (2554) ได้กล่าวว่าผู้เรียนมีความสามารถตามเป้าหมายของหลักสูตรคือ เป็นคนเก่ง และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง มีความสามารถเป็นเลิศด้านวิชาการ มีความรู้ สิ่งเหล่านี้จะบ่งบอกถึงคุณภาพของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านบริบท ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กระบวนการเรียนการสอนมีการบูรณาการตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านพัฒนาการทางศีล (ศีลภาวนา) ดังนั้น ครูควรส่งเสริมและหาวิธีจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการทางศีลให้มากขึ้น

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษามีการกำหนดแผนการใช้จ่ายเงินสนับสนุนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถดำเนินการไปอย่างราบรื่น และสถานศึกษามีการจัดสรรจำนวนเงินในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถดำเนินการไปอย่างราบรื่น ดังนั้นสถานศึกษาควรมีการกำหนดแผนการใช้จ่ายเงินและจัดสรรจำนวนเงินในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษามีการดูแล ให้คำปรึกษา และชี้แนะแก่ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทั้งทางวิชาการ ทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ดังนั้น สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางการดูแล ให้คำปรึกษาและคำชี้แนะแก่ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินการอย่างเต็มความสามารถและมีประสิทธิภาพ

1.4 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านผลผลิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีความรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น สถานศึกษาควรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า โครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ดังนั้นควรศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

2.2 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยในลำดับสุดท้าย ดังนั้นควรศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธระดับมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- _____. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ธีรยุทธ แก้วประสพ. (2557). *การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ยะลา
- บุญจันทร์ สีสันต์. (2563). *วิธีวิจัยทางการบริหารการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : หจก.มีนเซอร์วิสซัพพลาย.
- ปิยะภา ใจชื่อสมบูรณ์. (2563). *การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง)*. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- พร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2554). *ครอบครัวและโรงเรียน หันส่วนเพื่อคุณภาพของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2560). *นโยบายและการวางแผน : การนำสู่การปฏิบัติ*. ชลบุรี: มนต์รี.
- เมวิกา สุขะวิหะ. (2560). *การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ/โรงเรียนวัดเนินพระ (ทรงบัณฑิตราษฎร์รังสรรค์)/สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- รัชณี ศรีทับทิม. (2562). *การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)*. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- วิวัฒน์ บุระพันธ์. (2562). *การประเมินโครงการห้องเรียนพิเศษ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนราชวินิตมัธยม โดยใช้การประเมินแบบซีบีพี (CIPP Model)*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.

สุจิตร์ เข้มมี. (2560). การประเมินผลการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพลังงานหมุนเวียนในโครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. (2564). *สรุปข้อมูลทางการศึกษา ปีการศึกษา 2564*. ชลบุรี: มปป.

Basaran, M., Dursun, B., Gur Dortok, H. D., & Yilmaz, G. (2021). Evaluation of Preschool Education Program According to CIPP Model. *Pedagogical Research*, 6(2), em0091. <https://doi.org/10.29333/pr/9701>

Stufflebeam, D. L., & Webster, W. J. (1980). An Analysis of Alternative Approaches to Evaluation. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 2(3), 5-20. <https://doi.org/10.3102/01623737002003005>